

DEVASTACIJA ARHIVA HERCEGOVINE – MOSTAR (1992-1995)

Sažetak: U radu se prati i prikazuje razvoj Arhiva Hercegovine Mostar s posebnim naglaskom na period ratnih dešavanja. Arhiv se od svog osnivanja 1954. godine suočavao s brojnim izazovima i problemima, ali ipak početak agresije na Bosnu i Hercegovinu doveo je u pitanje opstanak ove iznimno važne baštinske ustanove, kao i arhivske građe koju čuva. U ratnim godinama Arhiv je pretrpio ogromna oštećenja, zgrada je granatirana, a arhivska građa je spašavana na sve moguće načine. Posebnu štetu je pretrpjela i arhivska biblioteka. Unatoč ratnim okolnostima, preostali zaposlenici ovog Arhiva su, često rizikujući vlastite živote, spašavali građu, prenosili je u podrumске prostorije, pa čak i priređivali izložbe. Rad također tretira i prve postratne godine, kao i probleme s kojima se ovaj Arhiv u svom radu susreće i danas.

Ključne riječi: Arhiv Hercegovine Mostar, arhivska građa, arhivska zgrada, ratne okolnosti

Današnji Arhiv Hercegovačko – neretvanskog kantona osnovan je 4. jula 1954. godine Rješenjem Narodnog odbora grada Mostara br. 14653/54 pod nazivom „Arhiv grada Mostara“. Arhiv je bio jedina ustanova u oblasti kulture u Hercegovini koja ima zadatak da na svom području zaštićuje, prikuplja, sređuje, obrađuje, i publikuje svu arhivsku građu i sve pisane dokumente.¹ Međutim, bez obzira na „gradsku“ registraciju, Arhiv je od početka svojom djelatnošću pokriva cijelu regiju Hercegovinu, pa je Rješenjem Skupštine sreza Mostar od 06. 04. 1964. naziv Arhiva usaglašen sa operativnom regijom, te od tada nosi naziv „Arhiv Hercegovine Mostar“. Arhiv je od svog osnivanja do 1957. godine prolazio kroz teške faze organizacije i smještaja. Sve do marta 1957. radio je u podrumu kuće Mujage Komadine na šetalištu, jer prvi njegovi

1 Hasandedić, H. 1965, 130.

osnivači nisu pravilno shvatili važnost ove ustanove. U martu 1957. godine Arhiv je preselio iz podruma Komadinine kuće u zgradu u kojoj danas radi. Zgrada je u ono doba u svakom pogledu odgovarala za smještaj Arhiva, bila je odvojena od drugih objekata, imala zeleni pojas. Kasnijim prilivom arhivske građe i dokumenata prostorije su postale pretijesne pa je Arhiv od vakufskog povjerenstva dobio zgradu Nesuh – age Vučijakovića džamije u kojoj su više godina bili smješteni razni fondovi.²

U prvim godinama rada tadašnji arhivski zaposlenici najveći dio radnih zadataka su usmjerili na pronalaženje i sakupljanje građe iz raznih vremenskih perioda. S ciljem pronalaska građe obilazili su razne ustanove, preduzeća, ali i magaze istaknutih trgovačkih porodica koje su često čuvalе iznimno važnu građu.³ Te prve godine su ujedno bile i najteže.⁴ Međutim, predanim radom već šezdesetih godina Arhiv raspolaže bogatim fondovima arhivske građe, rukopisa, kao i bibliotečkih rariteta.

Vremenom je jačala materijalna i kadrovska osnova, te su tako stvarani bolji uslovi za intenzivan stručni rad. Tako Arhiv značajnu pažnju posvećuje izradi naučno-informativnih pomagala koja su imala za cilj lakše snalaženje, ali i samo korištenje arhivske građe. Arhiv svoj prvijenac objavljuje 1973 godine, a u pitanju je *Vodič kroz fondove i zbirke Arhiva Hercegovine*.⁵ Svoju izdavačku djelatnost nastavlja i u narednim godinama. Za vrijeme svog rada Arhiv u Mostaru je, između ostalog, otkupio veliki broj rukopisa na orijentalnim jezicima – arapskom, turskom i perzijskom, te oformio Zbirku orijentalnih rukopisa. Većina ove građe otkupljena je od mostarskih porodica Arpadžića, Božića, Čelebića, Džabića, Nametaka, Karabega, i drugih. Najveći broj rukopisa Arhiv je otkupio od dr. Božidara Božića, advokata iz Mostara. Orijentalna zbirka ovog Arhiva razvrstana je u tri grupe: dokumente, rukopise i štampana djela.⁶ Posebna vrijednost rukopisa ove zbirke stoji u činjenici da su

2 Hasandedić, H. 1996, 21.

3 Arhiv grada Mostara ima najveću privatno-trgovačku arhivu u državi, Sloboda, br. 46., 4. 1958.

4 Čelebić, Zahirović, 101, 2011.

5 Vodič je bio rezultat rada grupe autora i to: Vladana Savića, Vojislava Ercega, Erazima Hadžića, Hivzije Hasandedića, Stjepana Ivankovića, Enise Marić i Milke Štambuk. U Vodiču su dati kratki podaci o 244 fonda i zbirke koje je Arhiv tada posjedovao i koje su obradili ondašnji službenici Arhiva. Građa je sređena i razvrstana po vrstama: organi vlasti i uprave, sudstvo, društvene i političke organizacije, vjerske organizacije, škole, te razne privatne zbirke.

6 Hasandedić, H. 1966, 37.

oni dobrim dijelom pisani ili prepisivani u Mostaru i drugim hercegovačkim mjestima.⁷ Zbog svega navednog se javila potreba za izradom informativnog sredstva u obliku kataloga, čiji je cilj bio da se prikupljena građa učini dostupnom, te predoči naučnoj i kulturnoj javnosti. Izradi *Kataloga arapskih, turskih i perzijskih rukopisa* pristupio je Hivzija Hasandedić, dugogodišnji uposlenik i orijentalista Arhiva, koji je svojim radom dao nemjerljiv doprinos ovoj ustanovi. Katalog je iz štampe izašao 1977. godine.

U godinama koje su uslijedile Arhiv je veliku pažnju posvećivao upravo izdavačkoj djelatnosti, te se široj javnosti redovno predstavljao svojim izdanjima, bilo kao izdavač ili u svojstvu suizdavača.

Značajan segment u radu Arhiva svakako je zauzimala i izložbena djelatnost. Priređujući izložbe, Arhiv ima za cilj podizanje svijesti društva o značaju arhiva kao institucije uopće, ali i o značaju arhivske građe koja predstavlja neprikosnoveni dokaz o našoj bogatoj prošlosti koja se čuva u depoima. Pripremajući izložbe, arhivski radnici su uglavnom povod za njih pronalazili u značajnim datumima iz prošlosti, raznim godišnjicama, ali i određenim ličnostima koji su ostavili traga na ovom prostoru.

U takvim je okolnostima Arhiv dočekao početak agresije na Bosnu i Hercegovinu. Zgrada Arhiva se nalazila, i još uvijek se nalazi, na istočnoj obali Neretve, svega nekoliko stotina metara zračne linije od Starog mosta. U ratnim okolnostima bilo je to je jedno od najgorih mjesta za ustanovu takve vrste. Agresija na grad Mostar aprila 1992. godine izložila je i Arhiv svakodnevnim granatiranjima i razaranjima. Rat je Arhiv dočekao sa 15 zaposlenika u mješovitom nacionalnom sastavu.⁸ Po izbijanju rata radnici građu smještaju u metalne kutije, pokušavajući je na taj način što adekvatnije zaštititi. Te 1992. godine znatno je oštećen krov zgrade i prostorije arhivske biblioteke. Knjige su se nalazile na ulici, razbacane i uništene. Radnici Arhiva su 20.06.1992. godine dobili dozvolu za prelazak preko Starog mosta, pa su svakog dana prenosili knjige i vredniju građu prebacivali iz radnih prostorija u prostor depoa. Radnici Arhiva su građu sušili razvrstavajući je na suncu,

7 Hasandedić, H. 1977, 8.

8 Prema podacima iz matične knjige, u Arhivu je u trenutku izbijanja rata, tj. 1992. godine bilo zaposleno 15 radnika, i to: Marić Enisa, Knežić Jelena, Branković Mili, Ivanković Stjepan, Šunjić Nedjeljka, Radovanović Angelina, Nataša Mazal, Dugandžić Stipan, Zahirović Šaban, Serdarević Jagoda, Dervišević Edina, Antelj Branko, Marić Branka, Mikulić Nada i Čelebić Edin. Deset radnika je svoj radni odnos u Arhivu prekinulo upravo 1992. godine, dok za četvero njih kao razlog prestanka rada u Arhivu se navode ratne okolnosti i to za Knežić Jelenu, Antelj Branka, Dugandžić Stipana i Mikulić Nadu.

te liječili na najprimitivniji način, sušeći je na suncu. Do kraja 1992. godine izvršena je nužna adaptacija zgrade, krov je prekriven najlonom, a sve sa ciljem sprečavanja daljnjeg propadanja građe.⁹

Slika br. 1. Zgrada Arhiva Hercegovine 1992. godine¹⁰

Arhiv Hercegovine Mostar je dijelio sudbinu ostatka države, te bio izložen dvostrukoj agresiji. U maju 1993. godine počela su razaranja istočne obale Neretve, a Arhivu zbog njegovog položaja teško se ko usudio prilaziti. Zgrada je bila ponovo oštećena. U takvim okolnostima, svjestan opasnosti koja prijeti vrijednoj arhivskoj građi, Hivzija Hasandedić odlučuje pristupiti akciji spašavanja onog najvrednijeg što je Arhiv čuvao. U pitanju je bila Orijentalna zbirka.¹¹ Zbirka je spakovana u plastične vreće i prebačena u prostorije

⁹ Marić, 1998. 258.

¹⁰ Arhiv Hercegovačko-neretvanskog kantona (dalje: AHNK), Zbirka fotografija

¹¹ Pomoć Hivziji Hasandediću pri spašavanju građe iz razorenog Arhiva su tom prilikom pružili profesor historije Sabit Hodžić, kao i Bira Selimhodžić, tadašnji referent za kulturu. Preživio Arhiv Hercegovine, Spašena istina, *Svijet*, 1997.

muftijstva, jer su tamo postojali malo bolji uslovi za njeno čuvanje, nego što je to bilo u razrušenoj zgradi Arhiva.¹²

U periodu do sredine 1995. godine topovska i tenkovska granatiranja su u znatnoj mjeri oštetila zgradu Arhiva. U razrušenoj zgradi Arhiv je ponovo počeo s radom 17.01.1994. godine. Granatiranja i vremenske nepogode (kiša i snijeg) prodirali su kroz zgradu Arhiva i u podrumске prostorije. Kako navodi dugogodišnja zaposlenica Arhiva Enisa Marić, radnici su uz zvuk granata, te uz veliki rizik za ličnu sigurnost, bez ikakve naknade, dolazili na posao, kupili vodu iz prostorija, sušili građu, te je prebacivali u metalne kutije, a sve sa ciljem njenog spašavanja od konačnog propadanja.¹³

U kakvim su okolnostima radili tadašnji zaposlenici Arhiva vidimo i iz jedne molbe upućene Izvršnom odboru Općine Mostar kojom Arhiv traži ostakljenje 3 prozora i nabavku kvarcne peći. U molbi stoji da radnici borave u dvije prostorije bez vrata i stakla na prozorima, bez ikakvog grijanja, a zbog prirode posla koji obavljaju, to jest zbog arhivske građe, nije moguće grijati se na bilo kakvo čvrsto grijanje, nego isključivo na struju. U tim ratnim godinama Arhiv je broja 8 zaposlenika. Dio njih je u Arhivu radio i prije rata, dok je dio bio po raspoređen po ratnom rasporedu u svojstvu radne obaveze.¹⁴ O teškom materijalnom stanju Arhiva, ali i njegovih zaposlenika, govore i brojne molbe koje su tokom 1994. godine upućivane raznim organizacijama od kojih se tražila humanitarna pomoć u obliku osnovnih potrepština, kao u odjeći i obući.

Uprkos svim problemima i nedaćama s kojim su se suočavali tadašnji arhivski radnici, ipak je spašeno preko 90 % građe, preko 70% bibliotečkog fonda, među kojim su i brojni rariteti, kao i 60% naučno-informativnih sredstava.¹⁵

Arhiv je i pored teških uslova, u saradnji sa Muzejom Hercegovine, početkom januara 1995. organizovao izložbu „Iz prošlosti Mostara“, a nešto kasnije Arhiv je priredio i izložbu „Kroz Orijentalnu zbirku Arhiva Hercegovine“. Izložba je upriličena u sali Muftijstva na Maloj tepi.

12 Zbirka je u prostorije Arhiva vraćena tek 1997. godine, to jest kad su se stekli povoljni uslovi za njeno čuvanje, odnosno nakon popravke čeličnih ormara koji su služili za čuvanje ovako vrijedne građe, a koji su u ratnim okolnostima bili znatno oštećeni.

13 Marić, 258., 1998.

14 U decembru 1994. godine u Arhivu su radili slijedeći zaposlenici: Branković Mili, Marić Enisa, Čurić Esma, Bijavica Ismeta, Serdarević Jagoda, Rokša Velija, Toporan Mevlida i Zahirović Šaban.

15 Informacija o Arhivu Hercegovine od 27.06.1997, broj dokumenta: 01-49/97. (iz nesredene građe)

Slika br. 2. Plakat s izložbe koju je organizovao Arhiv Hercegovine¹⁶

Obje izložbe su bile podržane i posjećene od strane tadašnje evropske administracije, koja je istakla visoku profesionalnu svijest njenih autora. Izložbe su posebno oduševljenje izazvale kod građana, koji su, unatoč čestim granatiranjima, dolazili da ih posjete.

Pored svih spomenutih problema s kojima se Arhiv susretao, ipak je uspijevao odgovoriti svom primarnom zadatku, a to je čuvanje arhivske građe. U teškim okolnostima Arhiv je, kako smo naveli, uspio organizovati izložbe arhivske građe, ali i naučni skup koji je održan 9. i 10. septembra 1996. godine. Skup pod nazivom „Mostar kroz stoljeća“ bio je od iznimne važnosti za Mostar, jer je cilj bio da se široj javnosti predstavi bogata kulturna prošlost Mostara.

¹⁶ AHNK, Zbirka plakata i pozivnica.

Na skupu je obrađen period od srednjeg vijeka do 1945. godine.¹⁷ Naučni skup koji je održan tada u Mostaru bio je prvi ove vrste u Bosni i Hercegovini nakon rata, te je bio od izuzetne važnosti i za sam grad.

Zgrada Arhiva je, kako je već ranije navedeno, pretrpjela velika oštećenja, te se trebalo pristupiti njenoj obnovi. Zahvaljujući velikim naporima Ratnog predsjedništva Opštine Mostar, krajem novembra 1994. godine osigurana su sredstva za izradu Elaborata sanacije zgrade Arhiva. Preduzeće za izgradnju „Hidrogradnja“ je izvršilo adaptaciju zgrade, koje je završeno u januaru 1996. godine. Evropska uprava je nabavila i novi namještaj, jer je stari bio u potpunosti devastiran.

Međutim, obnovom zgrade nisu prestali problemi za arhivske radnike. Arhiv se u prvim postratnim godinama suočavao sa velikim finansijskim problemima. To vidimo iz raznih molbi koje je Arhiv upućivao na brojne adrese, tražeći u njima od kancelarijskog materijala do opreme za rad. Tako Arhiv ni u 1997. godini nije posjedovao nikakvu arhivsku opremu, laminator, računar, kameru za mikrofilmovanje, pa ni običnu pisaću mašinu. Radnici mjesecima nisu primali platu, a o tome svjedoči informacija da se radnici ovog Arhiva nisu mogli odazvati pozivu Tuzlanskog arhiva na edukaciju arhivskih radnika i rukovodećih službenika u registraturama. Jednostavno nije bilo sredstava za putne troškove, a iz istih razloga nisu mogli prisustvovati seminarima koji su organizovani u Sarajevu i Bihaću. Kao jedan od načina iznalaska sredstava za osnovne troškove bio je taj da je Arhiv svoje prostorije izdavao pod zakup, a od kirije koja je ubirana plaćani su uglavnom režijski troškovi.

Iako je zgrada bila zvanično obnovljena, ipak je prilikom njene adaptacije došlo do određenih propusta koji su naknadno ispravljani. O lošem stanju zgrade govori i izvještaj Zavoda za zdravstvenu zaštitu Mostar iz 1998.¹⁸

17 Na naučnom skupu učestvovalo je 18 doktora nauka, 10 magistara i 6 profesora i društvenih radnika. Radovi koji su predstavljeni na ovom naučnom skupu objavljeni su u 9. broju časopisa *Hercegovina*.

18 U izvještaju koji je sačinio Zavod za zdravstvenu zaštitu Mostar stoji da je Zavod izvršio epidemiološko izviđanje, a potom i mikrobiološko ispitivanje u prostorijama Arhiva Hercegovine Mostar dana 19.02.1998. Konstantovano je da je stanje u navedenim prostorijama veoma loše, prostor je isuviše malen za količine građe koje su u njemu smještene. Ne postoji dovoljan broj polica, pa su knjige prenatrpene, a neke čak složene i po podu. Po ulasku u prostorije se osjeti miris buđi, a na velikom broju knjiga se nalazila pljesan. Neka građa je dijelom, a neka i u potpunosti propala. Na zahtjev zaposlenih Arhiva Hercegovine izvršeno je uzorkovanje sa 15 različitih lokaliteta i konstantovano je da kod 13, od uzetih 15 uzoraka, izolovana patogena gljivica *aspergillus fumigatus*. Navedena gljiva je patogena za ljude i može izazvati oboljenje zvano Aspergilosis. Zaključak Zavoda je bio da se zbog svega navedenog

Slika br. 3. Arhivska građa u depoima oštećena vlagom¹⁹

Uz sve egzistencijalne probleme u čitavom poratnom periodu, ova institucija se suočila i sa problemom njenog neriješenog statusa. Arhiv Hercegovine je pored Arhiva Bosne i Hercegovine bio jedina arhivska ustanova u Bosni i Hercegovini čiji status dugo vremena nije bio riješen. U Hercegovačko-neretvanskom kantonu nije bio donesen zakon o arhivskoj djelatnosti, te je ovaj Arhiv funkcionisao kao javna ustanova. Poseban problem je svakako predstavljao nedostatak stručnog kadra, posebno visokoobrazovanog za pojedine oblasti. Nedostatak kadra se posebno osjetio kada je bilo u pitanju slaganje građe. Naime, kako je uslijed ratnih okolnosti građa premještana, došlo je miješanja fondova koji su kasnije trebali biti razvrstani po principu provenijencije. Spajanje određenih fondova je potrajalo i nekoliko godina dok nisu našli svoje konačno mjesto i bili u potpunosti složeni i spojeni.

Arhiv Hercegovine je kao javna ustanova funkcionisao sve do 2004. godine kada je Odlukom Vlade Hercegovačko-neretvanskog kantona došlo do spajanja Arhiva Hercegovine Mostar sa, u ratu formiranim, Arhivom Hrvatske

moraju popraviti uslovi u kojima je smještena građa koja je od interesa kako za kanton, tako i za cijelu državu. Također, predloženi su zdravstveni pregledi uposlenog osoblja, pogotovo onih zaposlenika koji veći dio radnog vremena provode u ovim prostorijama, kao i nabavku adekvatne zaštite. (Izvjestaj je sačinjen 01.04.1998, broj protokola: 206/98).

¹⁹ AHNK, Zbirka fotografija.

zajednice Herceg-Bosne. Tada je promijenjen i naziv Arhiva koji od 2004. godine nosi naziv Arhiv Hercegovačko-neretvanskog kantona.²⁰ Iste godine je Rješenjem Vlade HNK-a imenovan Edin Čelebić za direktora Arhiva, dok je za njegovog zamjenika imenovan Stjepan Dugandžić.²¹

Godine 2004. za Arhiv prestaju oni problemi koji su bili egzistencijalne prirode, kao što je finansiranje institucije i njenih zaposlenika. Međutim, Arhiv se i danas suočava s ozbiljnim problemima kao što je nedostatak smještajnih kapaciteta. Prostor kojim Arhiv danas raspolaže je u velikoj mjeri popunjen, posebno uzmemo li u obzir da redovno pristiže nova građa, koja zahtijeva smještaj, kao i stručnu obradu. Zgrada se nalazi na samoj obali rijeke, a uslovi u depoima su daleko od propisanih. Posebno otežavajuću okolnost predstavlja i činjenica da je jedna od privatnih kuća naslonjena na samu zgradu Arhiva, a da stvar bude gora u dvorištu je izgrađena trafostanica. Da se arhivima ne poklanja potrebna pažnja potvrđuje i činjenica da jedna od glavnih odvodnih cijevi novoizgrađenih kolektora otpadnih voda prolazi upravo ispred ulaznih vrata arhivske zgrade.²²

Poseban problem u funkcionisanju Arhiva predstavlja nedostatak stručnog kadra. Arhiv već dugo vremena nema orijentalistu, bibliotekara, kao ni dovoljan broj historičara i arhivskih tehničara. U Arhivu danas djeluje devet zaposlenika, od kojih je četvero sa visokom stručnom spremom, jedno sa višom, te četvero zaposlenika sa srednjom stručnom spremom.

Uzevši u obzir sve naprijed kazano, dolazimo do zaključka da je Arhiv u Mostaru tokom svog postojanja prošao kroz brojne izazove i bio suočen s ozbiljnim problemima. Međutim, i pored svih problema s kojim se ova institucija i njegovi zaposlenici suočavaju, ipak uspijevaju da odgovore svom primarnom zadatku, a to je da arhivsku građu koju prikupljaju, sređuju, obrađuju, čuvaju, ipak učine dostupnom široj javnosti, radeći na taj način na njenoj popularizaciji.

20 Odluka o početku rada Arhiva Hercegovačko-neretvanskog kantona, Službene novine, br. 7, 2004, 26.

21 Rješenje o imenovanju direktora i zamjenika direktora Arhiva HNK, Službene novine HNK, br. 7, 44-45.

22 Prema stajalištu arhivista, objekat za arhiv treba graditi u blizini centra, nedaleko od drugih naučnih i kulturnih institucija, da objekat bude odvojen od drugih objekata, da ne bude u blizini vojnih i industrijskih objekata, niti u dolinama rijeka ili neposrednoj blizini rijeka, kao ni u blizini glavnih vodova vode, kanalizacije, struje, plina itd. Balta, Kožar, 2004, 202.

Zaključak

Period agresije na Bosnu i Hercegovinu je za Arhiv u Mostaru predstavljao najteže razdoblje u njegovoj sedamdesetogodišnjoj historiji. Česta granatiranja rezultirala su ozbiljnim oštećenjima arhivske zgrade, koje je dalje vodilo stradanju arhivske građe. Zahvaljujući izuzetnoj hrabrosti i požrtvovanosti malog broja preostalih arhivara, procjenjuje se da je spašeno oko 90% građe, 70% bibliotečkog fonda, među kojim su i brojni rariteti. Bibliotečki fond stradao je u većoj mjeri upravo zbog činjenice što su prostorije arhivske biblioteke bile izložene direktnom granatiranju. U ratnom vohoru uništena su razna naučno-informativna sredstva, kao što su katalozi, sumarni i sumarno-analitički inventari, koji su uveliko olakšavali korištenje arhivske građe.

Uprkos ratnim okolnostima i svim pretrpljenim gubicima u toku agresije na Bosnu i Hercegovinu, Arhiv u gradu na Neretvi danas djeluje kao respektabilna baštinska ustanova koja i dalje zaštićuje, prikuplja, obrađuje, sređuje i publikuje arhivsku građu. Posebnu pažnju poklanja kako izložbeno-izdavačkoj, tako i prosvjetnoj-pedagoškoj djelatnosti. Arhiv je danas nezaobilazna adresa za brojne istraživače, naučne radnike, kao i sve zaljubljenike u prošlost.

DEVASTATION OF THE ARCHIVES OF HERZEGOVINA - MOSTAR (1992-1995)

SUMMARY

This paper follows and shows the development of Archive of Herzegovina Mostar, with special focus on the period of war. Archive has faced many challenges and problems since the establishment itself in 1954., but the beginning of the aggression on Bosnia and Herzegovina questioned the existence of this exceptionally important heritage institution, as well as archive material that it preserves. During the war years, Archive suffered a massive damage, the building was shelled, and archive material was saved in all ways. Archive library has suffered special damage also. Despite the war circumstances, the Archive employees, often risking their own lives, were saving the material, carrying it in the basement area, and they even organized exhibitions. The paper also treats early post-war years, as well as the problems that the Archive meets in its work today.

Key words: Archive of Herzegovina Mostar, archive material, archive building, war circumstances

Bibliografija

Izvori

Arhiv Hercegovačko-neretvanskog kantona

Zbirka plakata i pozivnica

Zbirka fotografija

Listovi

Sloboda

Svijet

Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona

Literatura

Balta, Ivan; Kožar Azem, *Pomoćne historijske znanosti i arhivistika*, Tuzla, 2004.

Čelebić, Edin; Zahirović Šaban, Hivzija Hasandedić kao arhivist i kao historičar, u: *Hivzija Hasandedić: život i djelo*, Islamski kulturni centar, Mostar; 2011, 99-116.

Hasandedić, Hivzija, *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa*, Arhiv Hercegovine Mostar, Mostar, 1977.

Hasandedić, Hivzija, „Arhiv Hercegovine u Mostaru“, *Glasnik arhiva i društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine, 1964 – 1965., Knjiga IV – V*, Sarajevo, 1965., 120-132.

Hasandedić, Hivzija, Orijentalna zbirka Arhiva Hercegovine u Mostaru“, *Glasnik arhiva i društva arhivista Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, 1966., 37-43.

Hasandedić, Hivzija, „Arhiv Hercegovine u Mostaru“, *Kabes*, br. 5., Mostar, 1996.

Marić, Enisa, „Stradanje arhivske i registratorske građe u Hercegovini i zaštita poslije rata“, *Hercegovina, časopis za kulturno i historijsko nasljeđe*, 10., Mostar, 1998.

Savić, V., Erceg V., Hadžić., E, Hasandedić., H, Ivanković., S, Marić., E, Štambuk., M, *Vodič kroz fondove i zbirke Arhiva Hercegovine*, Mostar, 1973.

